

Thematische stadsvernieuwingsprojecten – oproep 2018 ‘Groen en blauw in de stad’

1. Wettelijke basis

Conform het besluit van de Vlaamse Regering van 12 mei 2017 dat uitvoering geeft aan het decreet van 23 december 2016 tot vaststelling van de regels inzake de werking en de verdeling van een Vlaams fonds voor de stimulering van (groot)stedelijke en plattelandsinvesteringen wordt jaarlijks een oproep voor thematische stadsvernieuwingsprojecten gelanceerd.

2. Wat zijn thematische stadsvernieuwingsprojecten

Thematische stadsvernieuwingsprojecten zijn kleinschalige en vernieuwende stadsvernieuwingsprojecten die inspelen op specifieke stedelijke uitdagingen. Zij zijn in het leven geroepen om vlot te kunnen inspelen op nieuwe uitdagingen of op uitdagingen waarop tot nog toe geen afdoende antwoord kon worden geformuleerd. Het experimentele en innovatieve karakter is daarom het belangrijkste kenmerk van een geschikt thematisch project.

Jaarlijks trekt de Vlaamse overheid 1.200.000 euro uit voor thematische stadsvernieuwingsprojecten. Per project wordt maximaal 500.000 euro toegekend, die uitsluitend voor investeringen kunnen worden aangewend. Een goedgekeurd project moet binnen de drie jaar worden gerealiseerd.

Elk jaar wordt gekozen voor één of meerdere stedelijke uitdagingen. Projecten moeten zich situeren binnen de gekozen jaarthema's. De projecten mogen geen aanvulling zijn op een ander, door de Vlaamse overheid, gesubsidieerd stadsvernieuwingsproject.

3. Thema 2018: groen en blauw in de stad

Dit jaar wordt voor het thema ‘groen en blauw in de stad’ gekozen. De intentie om meer groen en water in de stad te brengen, kadert in de algemene beleidsambitie om in te zetten op de leefbaarheid en duurzaamheid van de Vlaamse steden. De keuze voor dit thema is een logische voortzetting van het thema 2017 ‘Groen in de stad’, maar verbreedt ook uitdrukkelijk de scope: zowel groen als water zijn onmisbare schakels voor een leefbare stad.

De laatste jaren wordt er steeds meer bekend over de voordelen van groen en water in de stad. Met groenblauwe netwerken slaan we veel vliegen in één klap: ze hebben een positieve impact op de klimaatadaptatie, hittestress, biodiversiteit, voedselproductie, luchtkwaliteit, duurzame energieproductie, gezondheid, sociale cohesie, recreatie, toerisme en bedrijvigheid. Niet alleen hebben meer groen en water een positief effect op de belevingswaarde van een stad, ze dragen door o.m. de impact op leefmilieu en klimaat ook bij tot een gezonde leefomgeving en helpen de

stad om de handschoen op te nemen tegen hedendaagse uitdagingen (overstromingen, droogte, energieneutraliteit, luchtvervuiling...).

Grote delen van de Vlaamse steden zijn verhard. Neerslag wordt daardoor in een te snel tempo afgevoerd. Groene oppervlakken hebben afhankelijk van de opbouw van het groen een grote sponswerking voor neerslag die dan niet afgevoerd hoeft te worden. Hetzelfde geldt voor wateroppervlakken die zo vormgegeven kunnen worden dat ze water kunnen bufferen door het mogelijk maken van peilfluctuaties.

Groene en blauwe elementen helpen om tijdens warme dagen het stedelijke hitte-eilandeffect tegen te gaan. Bomen, groendaken en gevelbegroeiing zorgen voor schaduw en onttrekken tijdens hun verdamping warmte aan de omgeving. Waterpartijen en wadi's zorgen voor extra verdamping. Zo wordt voorkomen dat gebouwen en pleinen overmatig opwarmen. Stadsdelen met veel groen of water zijn op hete dagen aanzienlijk koeler dan zeer versteende stadsgebieden. 's Winters helpen groenblijvende bomen dan weer om het warmteverlies te beperken.

In onze steden is de biodiversiteit eerder beperkt. De mogelijkheden voor fauna en flora worden verbeterd door de uitbouw van groenblauwe netwerken en het optimaler gebruik van de stadsoppervlakte als ondergrond voor vegetatie zoals daken en gevels.

Luchtverontreiniging, door uitstoot van voertuigen, industrie en huishoudens, is een groot probleem in de Vlaamse steden. Groen zal niet de volledige luchtverontreiniging compenseren, maar kan door de opname van CO₂ en zwaveldioxide en het binden van fijnstof de luchtkwaliteit wel verbeteren. Veilige en aangename groenblauwe verbindingen stimuleren bovendien de stedeling om meer gebruik te maken van zachte mobiliteit, zodat een deel van de luchtvervuiling aan de bron wordt weggenomen.

Het (her)gebruik van water biedt veel aanknopingspunten voor een klimaatbestendigere aanpak. Zo kan gebufferd regenwater worden gebruikt voor de toiletspoeling, de wasmachine, de tuin, het bevoeien van akkers bij droogteperiodes,... Gezuiverd regenwater kan dienen als drinkwater of om te douchen. De temperatuur van oppervlaktewater kan, d.m.v. warmtepompen worden gebruikt voor opwarming en afkoeling. En uit afvalwater kunnen warmte, energie en grondstoffen zoals fosfaat en stikstoffen worden gewonnen.

Al sinds de aanleg van de eerste volksparken zijn stedenbouwers zich ervan bewust dat groen en water de levenskwaliteit voor de stadsbewoner vergroten. Groengebieden, plassen en rivieren zijn plekken waar mensen kunnen recreëren en aan lichaamsbeweging kunnen doen. Dit komt hun gezondheid ten goede en verlaagt het stressniveau van de stadsbewoner. Voor kinderen zijn creatieve speelmogelijkheden in de natuur belangrijk omdat die hun sociale vaardigheden en concentratievermogen vergroten.

Het creëren van meer samenhang tussen de stadsbewoners vormt een uitdaging in de moderne stad. In onze superdiverse steden zijn openbare groene ruimtes en waterpartijen de plekken bij uitstek waar mensen van diverse achtergronden elkaar kunnen ontmoeten. Een aangename leefomgeving draagt ertoe bij dat de burgers meer gebruik maken van de publieke ruimte, verhoogt de contacten en uiteindelijk de verbondenheid.

Groen en water hebben tevens een economisch aspect. Een groene en waterrijke stad trekt meer recreanten en toerisme aan. Hoe toegankelijker het groen, hoe meer bezoekers. In die groenblauwe omgevingen is het aangenaam vertoeven en zullen ook horecabedrijven zich willen vestigen. Ook

andere bedrijven worden aangetrokken door een aangename stad. Het onderhoud van groene en blauwe zones kan bovendien deel uitmaken van sociale economie-initiatieven.

Via deze thematische oproep willen we de Vlaamse steden de kans geven hun steden aantrekkelijker te maken voor inwoners, bedrijven en bezoekers door zowel de leefbaarheid, de economische rendabiliteit als de (ecologische) duurzaamheid van de stad te verbeteren. We zijn met deze oproep uitdrukkelijk niet op zoek naar traditionele groen- en watervoorzieningen maar naar innovatieve initiatieven die vertrekkend van het gegeven van de compacte stad creatieve oplossingen aanreiken en kunnen inspelen op verschillende aspecten van duurzaamheid en leefbaarheid. We zoeken initiatieven die voor verandering durven gaan, die een trendbreuk kunnen realiseren in onze verharde binnensteden, die de aanwezigheid van water in de stad kunnen omturnen van overlast naar iets positiefs, die oplossingen formuleren om in het stedelijk gebied de gevolgen van klimaatverandering op te vangen of efficiënter grondstof- en energiegebruik realiseren.

4. Beoordelingscriteria

Alle ingediende projecten worden beoordeeld door een professionele jury. De projecten die passen binnen het jaarlijkse thema worden beoordeeld volgens onderstaande zes criteria. Daarbij is het vernieuwende of innovatieve karakter van het project van doorslaggevend belang.

1. Diagnose/visie

Het project mag geen losstaande ontwikkeling zijn. Er moet een heldere symbiose zijn tussen het project en de lokale beleidsvisie op stadsontwikkeling in het algemeen en de groenblauwe voorziening in het bijzonder. Tussen project, visie en beleid ontstaat er een constructieve wisselwerking. Het project concretiseert de visie en het beleid, en slaagt er bovendien in om aspecten ervan te verrijken, te stimuleren en bij te sturen.

De samenhang tussen project, visie en beleid wordt o.m. op basis van volgende vragen beoordeeld:

- ⇒ *Vertrekt het project van een stevige analyse en diagnose van de lokale omstandigheden?*
- ⇒ *Hangt het voorgestelde project samen met een lokale beleidsvisie op de ontwikkeling van de stad?*
- ⇒ *Kadert het project in de visie van het ruimere lokale beleid?*
- ⇒ *Simuleert en verrijkt het project de stadsvisie en het stadsbeleid?*

2. Verwachtingen

Het project is belangrijk wegens de verwachte positieve impact op korte en middellange termijn. Het project genereert een duidelijke verbetering voor de gebruikers en stadsbewoners. Het gaat een zinvolle wisselwerking aan met zijn omgeving en speelt in op behoeften van inwoners en gebruikers.

De impact van het project wordt o.m. beoordeeld op basis van volgende vragen:

- ⇒ *Wat is de verwachte impact van het project op korte termijn op maatschappelijk, economisch en ecologisch vlak?*
- ⇒ *Welke meerwaarde zal het project genereren, voor de stad en voor Vlaanderen?*

3. Vernieuwend/innovatief karakter

De thematische oproep wil een innovatiesubsidie zijn. Het project is belangrijk wegens het vernieuwende karakter. Dat gaat verder dan wat een degelijke en courante zorg voor de stad veronderstelt. ‘Vernieuwend’ betekent meer dan ‘wat zich de eerste keer voordoet’ in een bepaalde stad of buurt. Een vernieuwend project draagt eveneens bij tot de praktijk van stadsvernieuwing in Vlaanderen. Het heeft een aantoonbaar **experimenteel en innovatief karakter**.

Het project is **zichtbaar** en heeft de intentie zich te manifesteren als **best practice** en probeert zo een voorbeeldfunctie uit te dragen naar andere Vlaamse steden.

Het vernieuwende en innovatieve karakter van het project wordt beoordeeld op basis van o.m. de volgende vragen:

- ⇒ *Op welke terreinen is het project vernieuwend voor de buurt of de stad?*
- ⇒ *Op welke terreinen draagt dit project bij tot innovaties m.b.t. het thema in Vlaanderen?*
- ⇒ *Kan het project fungeren als een ‘goede praktijk’ en op die manier een inspiratiebron vormen voor andere lokale besturen?*

4. Integrale duurzaamheid

Belangrijk aan het project is de bijdrage die het levert aan ‘integrale duurzaamheid’. Het project speelt in op de **integraliteit van duurzaamheid** en heeft oog voor de onderlinge samenhang tussen de ecologische, sociale en economische aspecten.

Zo draagt het project bij tot ecologische duurzaamheid (energie, CO₂-uitstoot, waterbeheer, natuurherstel, biodiversiteit, ...), intelligente omgang met schaarse middelen (land, landschap, materialen, biodiversiteit,...), etc.

Daarnaast heeft het project ook aandacht voor **sociale leefbaarheid**. De stad krijgt vorm en inhoud voor en door iedereen, ongeacht herkomst, inkomen, geaardheid,... Een project moet iedereen ten goede komen.

Het aspect integrale duurzaamheid wordt o.m. beoordeeld aan de hand van volgende vragen:

- ⇒ *Op welke aspecten van ecologische duurzaamheid focust het project?*
- ⇒ *Hoe draagt het project bij tot economische duurzaamheid?*
- ⇒ *Hoe springt het project om met schaarse middelen (land, landschap, materialen, geld,...)?*
- ⇒ *Hoe draagt het project bij tot sociale leefbaarheid?*

5. Coproductie

Bij coproductie wordt meerwaarde gecreëerd waar alle deelnemers beter van worden. De deelnemers aan het stadsproject evolueren (de stad, diverse sectoren van stadsbeleid en –bestuur, de andere betrokken overheden, de private en civiele actoren) van solisten naar coauteurs van de projectopzet en de realisatie ervan. **Partnerschap** impliceert het delen van verantwoordelijkheden, lasten en lusten. Zo is coproductie tezelfdertijd een bijdrage tot stedelijke synergie, inclusieve ontwikkeling en integrale duurzaamheid. Er zijn drie domeinen waarin op verschillende manieren kan worden gewerkt aan coproductie: **participatie en samenlevingsopbouw, publiek-publieke samenwerking en publiek-private samenwerking**.

Coproductie kan tevens **cofinanciering** inhouden. Hoewel cofinanciering geen noodzakelijke voorwaarde is, zal dit de impact van het project versterken.

Het aspect coproductie wordt o.m. beoordeeld op basis van volgende vragen:

- ⇒ *Welke bijkomende middelen worden ingezet, bovenop de gevraagde subsidie? Is de subsidie een hefboom voor een meer omvattend project?*
- ⇒ *Hoe wordt voorzien in een betere communicatie, samenspraak, samenwerking tussen publieke sectoren, bevoegdheden en bestuursniveaus?*
- ⇒ *In welke mate worden andere bevoegde overheden en publieke sectoren door het project veeleer aangesproken als ‘coproducenten’, d.w.z. als verantwoordelijke partners, dan als controleurs?*
- ⇒ *Maakt de projectopzet een werkbare en evenwichtige publiek-private samenwerking mogelijk?*
- ⇒ *Hoe wordt in elke projectfase een efficiënte communicatie georganiseerd naar alle betrokkenen? Welke methoden en media worden daarvoor aangesproken?*
- ⇒ *Hoe wordt aanwezige sociale kennis ontgonnen en gevaloriseerd?*
- ⇒ *Hoe wordt, op basis van efficiënte communicatie, samenspraak georganiseerd met diverse betrokkenen?*
- ⇒ *Werkt het project aan de herwaardering van participatie in de richting van coproductie? In welke mate worden participanten ook coproducenten?*

6. Realiseerbaarheid/haalbaarheid

Het project is ambitieus maar tevens realiseerbaar. Garanties voor de realiseerbaarheid zijn een goede projectorganisatie en een goede projectplanning met een onderbouwde financiële planning.

6.1. Projectorganisatie

Het project voorziet in **een performante projectorganisatie, een competente stedelijke regie, en een krachtdadige sturing**. Het uitwerken van een efficiënte projectorganisatie die kan inspelen op wisselende omstandigheden en diverse projectfasen, is een vitale voorwaarde voor de realiseerbaarheid van het project. Daarbij moet worden gedacht aan een degelijk projectteam met voldoende bevoegdheden en een heldere taakverdeling, een krachtige projectomkadering en competente projectregie, een transparante en soepele werkwijze, een gerichte projectondersteuning, een voldoende inbedding in het lokale bestuur en beleid, een degelijke communicatie. En bovenal blijven het engagement en het stuurmanschap van de stedelijke overheid de alfa en de omega van een ambitieus maar toch haalbaar project.

Een project kan rekenen op **inzet en engagement**. Op de eerste plaats komt de bijzondere inzet van de stad, dat wil zeggen: de bereidheid om prioriteit, tijd, mensen en middelen te besteden aan het welslagen van het project. Ook het verkennen en het inschatten van de mogelijke inzet van andere overheden en van relevante civiele en private actoren hoort bij een goed projectvoorstel.

De jury beoordeelt projectorganisatie, regie en sturing op basis van onder meer de volgende vragen:

- ⇒ *Is de projectorganisatie voldoende onderbouwd en toch werkbaar?*
- ⇒ *Werden de belangrijke actoren op gepaste wijze ingeschakeld in het project en wat is hun rol of wat zal hun rol zijn?*
- ⇒ *Wordt het project voldoende omkaderd en ondersteund?*

- ⇒ *Wordt er gezorgd voor een regie die inzicht en competentie koppelt aan probleemoplossende creativiteit en motiverend vermogen?*
- ⇒ *Garandeert de stad een soepele maar krachtdadige sturing?*
- ⇒ *Worden alle geledingen van het stadsbestuur betrokken bij de projectorganisatie (gemeenteraad, schepencollege, stedelijke diensten)?*
- ⇒ *Op welke inzet vanwege de stad kan het project rekenen?*
- ⇒ *Hoe schat het project de bijdrage in van andere overheden?*
- ⇒ *Hoe schat het project het waarschijnlijke engagement in van relevante civiele en private partners?*
- ⇒ *Op welke inzet vanwege de stad kan het project rekenen?*
- ⇒ *Hoe schat het project de bijdrage in van andere overheden?*
- ⇒ *Hoe schat het project het waarschijnlijke engagement in van relevante civiele en private partners?*

6.2. Projectplanning

Een belangrijke voorwaarde voor de realiseerbaarheid van het project is het vertalen van de projectopzet in een **realistische fasering**, die gekoppeld is aan een **haalbare timing**. Uit de projectplanning blijkt onomstotelijk dat het thematisch stadsvernieuwingsproject **binnen de 3 jaar volledig is afgewerkt**.

Haalbare fasering veronderstelt een realistische inschatting van de tijd die nodig is voor vergunningen, voor diverse financieringen en voor het aanspreken van eventuele sectorale programma's. Haalbare fasering gaat eveneens gepaard met realistische kostprijsraming, met voldoende investeringskomsten. Niet zelden brengt een uit de lucht gegrepen kostprijsraming de timing en zelfs de hele haalbaarheid van het project in gevaar.

Een goede planning vergt tevens een **goede opvolging en bijsturing**. Daarbij moet het project stevig genoeg in de schoenen staan om structurele verworvenheden en basiskwaliteiten veilig te stellen, en moet het tegelijkertijd soepel genoeg zijn om creatief om te kunnen gaan met nieuwe omstandigheden.

De jury beoordeelt de haalbaarheid van het voorgestelde project op basis van onder meer de volgende vragen:

- ⇒ *Steunt het project op een intelligente fasering, realistische timing en dito kostprijsraming? Worden er voldoende investeringskosten ingebracht om het gevraagde subsidiebedrag te verantwoorden?*
- ⇒ *Voorziet het project in een realistische timing en een realistisch beheer van de nodige vergunningen, van diverse financieringsvoorwaarden, van noodzakelijke sectorale interventies? Welke financiële engagementen zijn er al en welke moeten nog worden geconcretiseerd? Is dat gegeven de ramingen en de timing realistisch?*
- ⇒ *Is het project ook haalbaar zonder of met lagere subsidie en welke meerwaarde zal de subsidie genereren?*
- ⇒ *Is de projectorganisatie stevig genoeg om de basiskwaliteit te garanderen en soepel genoeg om nieuwe ontwikkelingen op te vangen?*
- ⇒ *Voorziet het project in een goede opvolging en bijsturing?*